

Effective economic factors in supporting the Hormozgan operation scene

Maziar Jahanbakhsh^{1✉}|Davod Aghamohamady²|Javad Shakery³|Hossein Bahrammy⁴|Abas Hassani⁵|Abbas ghanbary⁶

1. Department of science and technology studies, I.R.I command and staff university, Tehran, Iran. E-mail: m.jahanbakhsh@casu.ac.ir
2. Assistant Prof, Institute for the Study of War, I.R.I Command and Staff University, Tehran, Iran.
- 3.4.5.6. Ph.D. Student of Defense Management. I.R.I Command and Staff University, Tehran, Iran

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received
09 September 2024
Received in revised form
14 November 2024
Accepted
30 November 2024
Published online
20 December 2024

Keywords:

Operation scene, economy, Hormozgan.

ABSTRACT

Objective: Identification of effective economic factors in supporting the Hormozgan operation scene

Method: The research method is descriptive. The type of this research is applied with a qualitative approach. The statistical population for the interview in this research was 7 experts familiar with the research topic who were responsible for the economic fields or major military units of Hormozgan province, which continued through the targeted method of selection and interview until reaching theoretical saturation. The research data was collected using the tools of document study, interview and field observation, then content analysis and coding was done on the documents and after categorizing, processing and judging the data, the dimensions of the components and items were calculated.

Findings: To carry out any military operation as well as sustain in the operation scene, several factors such as economic, political and cultural support are needed. Hormozgan theater of Operations is of great importance in economic support of Hormozgan Theater due to the strategic location of the Strait of Hormoz and the rich energy resources and important marine and infrastructure facilities.

Conclusion: Based on the research, the effective factors in the economic support of the Hormozgan operation scene, in the form of three main components, including the capacity of communication lines and port and airport infrastructures (9 items), the capability and capacity of the food and processing industries (8 items) and the capacity Petrochemical, oil, gas, and mining industries (8 items).

Cite this article: jahanbakhsh, M. Aghamohamady, D. shakery, J. Bahramy, H. Hassany, A. and ghanbary, A. (2024). Effective economic factors in supporting the Hormozgan operation scene. *War Studies*, 6(22), 127- 153.

DOI: 10.22034/qjws.2024.2040671.1239

Publisher: Command and Staff University

عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان

مازیار جهانبخش^۱ | داود آقامحمدی^۲ | جواد شاکری^۳ | حسین بهرامی^۴

عباس حسنی^۵ | عباس قنبری^۶

۱. گروه مطالعات علم و فناوری، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران.

نویسنده مسئول، رایانامه: m.jahanbakhsh@casu.ac.ir

۲. دانشکده جنگ، دانشگاه جنگ، تهران، ایران.

۳، ۴، ۵، ۶. دانشجوی دکتری مدیریت دفاعی، دانشکده جنگ، دانشگاه جنگ، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: علمی-پژوهشی	هدف: شناسایی عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۱۹	روش: این پژوهش از نوع کاربردی است و با روش توصیفی و رویکرد کیفی انجام شده است. جامعه آماری برای مصاحبه در این پژوهش ۷ نفر از خبرگان آشنا به موضوع تحقیق بودند که در حوزه‌های اقتصادی یا یگان‌های عمده نظامی استان هرمزگان دارای مسئولیت بودند، به روش هدفمند قضاوتی انتخاب و مصاحبه با ایشان تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. داده‌های تحقیق با استفاده از ابزار مطالعه اسناد و مدارک، مصاحبه و مشاهده میدانی جمع‌آوری شد سپس تحلیل محتوا و کدگذاری بر روی اسناد و مدارک به صورت یادداشت‌برداری انجام شده و پس از دسته‌بندی، پردازش و قضاوت داده‌ها ابعاد مؤلفه و گویه‌ها احصاء گردید.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۲۴	یافته‌ها: هر کشوری به‌منظور اجرای هرگونه عملیات نظامی و همچنین ماندگاری در صحنه عملیات، نیازمند پشتیبانی از صحنه عملیات در ابعاد مختلف است. منطقه هرمزگان با توجه به موقعیت راهبردی از ظرفیت و توانمندی مناسب اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات در زمینه‌های مختلف برخوردار است که می‌بایست نسبت به شناسایی دقیق آن‌ها اقدام کرد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۰	نتیجه‌گیری: بر اساس تحقیق انجام‌شده عوامل مؤثر در پشتیبانی اقتصادی از صحنه عملیات هرمزگان، در قالب سه مؤلفه اصلی شامل ظرفیت خطوط ارتباطی و زیرساخت‌های بندری، فرودگاهی (در قالب ۹ گویه)، توانمندی و ظرفیت صنایع غذایی و فرآوری (در قالب ۸ گویه) و ظرفیت صنایع پتروشیمی، نفت، گاز و معدن (در قالب ۸ گویه) احصاء شد.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۹/۳۰	
کلیدواژه‌ها: صحنه عملیات، اقتصادی، هرمزگان	

استناد: جهانبخش، مازیار؛ آقامحمدی، داود؛ شاکری، جواد؛ بهرامی، حسین؛ حسنی، عباس و قنبری، عباس. (۱۴۰۳). عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان. فصلنامه مطالعات جنگ، ۶(۲۲)، ۱۲۷-۱۵۳.

DOI: 10.22034/qjws.2024.2040671.1239

ناشر: دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

پشتیبانی در جنگ همانند شاهرگی حیاتی است که خون را به تمام اعضای بدن می‌رساند. بدون پشتیبانی مناسب، هیچ نیروی نظامی نمی‌تواند برای مدت طولانی به نبرد ادامه دهد. پشتیبانی در جنگ، طیف وسیعی از فعالیت‌ها را شامل می‌شود که پشتیبانی مالی و اقتصادی، تجهیزاتی، مهمات، تعمیراتی و بیمارستانی و ... را در برمی‌گیرد (Lynn, 2019). پشتیبانی در سه سطح راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی موجب ایجاد و حفظ توان نظامی می‌شود و در صورت عدم برخورداری از پشتیبانی قوی، نیروهای نظامی درگیر با مشکلات متعددی مواجه خواهند شد. بر اساس بررسی‌های انجام‌شده در مورد جنگ‌های اخیر مانند جنگ روسیه و اوکراین نیز یکی از دلایل عدم موفقیت روسیه با وجود قدرت نظامی برتر را می‌توان وجود مشکلات متعدد در مسائل پشتیبانی و اقتصادی جنگ و تاکتیک‌های موفق اوکراین در هدف قرار دادن منابع لجستیکی روسیه نام برد (Skoglund, 2022). پشتیبانی در سطح راهبردی تعیین می‌کند که کدام عملیات قابل اجرا بوده و با چه سرعتی می‌توان آن‌ها را اجرا کرد (Foxton, 1994). در سطح عملیاتی، پشتیبانی با هدف برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی منابع و اعزام آن به واحدهای پشتیبانی تاکتیکی صورت می‌پذیرد. به عبارت دیگر در این سطح اطمینان حاصل می‌شود که تجهیزات صحیح، در مکان صحیح، به گیرنده صحیح، در زمان مناسب، به مقدار مناسب و در شرایط مناسب برسد (Foxton, 1994). با توجه به موارد مذکور در زمینه اهمیت پشتیبانی اقتصادی از صحنه عملیات، استان هرمزگان به‌عنوان دروازه جنوبی ایران حائز اهمیت است؛ زیرا از دیرباز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین گذرگاه‌های دریایی جهان نقشی محوری در تجارت دریایی کشور ایفا کرده است. هدف اصلی این تحقیق شناسایی عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان است و محققین بر اساس مطالعات و بررسی میدانی انجام‌شده به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال هستند که عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان چیست؟ با توجه به اینکه تحقیق مذکور در زمینه اقتصادی و در صحنه عملیات هرمزگان صورت می‌پذیرد. از این‌رو از لحاظ عنوان و مکان تحقیق، دارای نوآوری است. در مورد اهمیت و ضرورت این تحقیق می‌توان بیان کرد که در صورت انجام تحقیق در زمینه شناسایی عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان، می‌توان برنامه‌ریزی لازم در زمینه حفظ و تقویت آن‌ها را

به منظور موفقیت در صحنه عملیات به عمل آورد و در صورتی که به این موضوع توجه لازم صورت نگیرد، این امر موجب کاهش مدت زمان ماندگاری و پشتیبانی نامناسب از نیروهای نظامی در صحنه عملیات هرمزگان خواهد شد.

مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

پیش از ورود به مبانی نظری تحقیق، در ادامه به تعریف چند واژه تخصصی پرداخته خواهد شد که در فرایند تحقیق به آن‌ها اشاره می‌شود:

صحنه جنگ: مجموعه سرزمینی است که در طرح‌ریزی و هدایت یک جنگ به کار گرفته می‌شود. زمین، هوا، دریا و فضایی از یک کشور که برای جنگ می‌توان از آن استفاده کرد، صحنه جنگ است و توسط خود کشورها تعریف و تبیین می‌شود. صحنه جنگ به چند صحنه عملیات تقسیم می‌شود (افشردی، ۱۳۸۷: ۱۹).

صحنه عملیات: آن قسمت از صحنه جنگ است که برای انجام عملیات نظامی (آفند یا پدافند) و پشتیبانی خدمات رزمی مربوط به آن عملیات، لازم است. در واقع بخشی از صحنه جنگ است که عملیات رزمی در آن طراحی و اجرا می‌شود. (افشردی، ۱۳۸۷: ۱۹).

سطوح جنگ: جنگ به سه سطح راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی تقسیم می‌شود:

الف: سطح راهبردی: بالاترین سطح جنگ است و این سطح اساسی نحوه به کارگیری مجموع امکانات کشور و سازمان‌دهی نیروهای مسلح را برای دستیابی به اهداف عالی جنگ مشخص می‌کند.

ب: سطح عملیاتی: سطحی از جنگ که طرح‌ریزی، اجرا و تداوم عملیات اصلی و عملیات زنجیره‌ای را به منظور تأمین اهداف راهبردی صحنه عملیات و یا مناطق عملیاتی تحقق می‌بخشد.

ج: سطح تاکتیکی: اجرایی‌ترین سطح بوده و سطحی از جنگ است که در آن درگیری‌ها و رزم‌ها طرح‌ریزی و اجرا می‌شود تا حصول اهداف نظامی توسط یگان‌های تاکتیکی فراهم شود (اف-ام، ۳-۰: ۲۰۰۰ م).

مراکز حیاتی و مراکز ثقل: مراکز و تأسیسات حساس و پراهمیت کشوری است که در صورت حمله و بمباران و انهدام آن‌ها صدماتی جدی به نظام اجتماعی، سیاسی و نظامی کشور وارد می‌شود و آن را در یک مخاطره و بحران جدی قرار می‌دهد (موحدی‌نیا، ۲۰۱۳:۲۰۸۳).

ژئواکونومیک: استفاده از ابزار اقتصادی برای تولید نتایج مطلوب ژئوپلیتیکی است (ولی‌وند، ۱۴۰۰:۱۳۴).

مبانی نظری

جمهوری اسلامی ایران با واقع شدن در منطقه راهبردی تنگه هرمز و همچنین منطقه اوراسیا که دارای بیش از ۷۵ درصد جمعیت جهان، ۶۰ درصد تولید ناخالص داخلی و ۷۵ درصد منابع انرژی است در طول تاریخ همواره صحنه درگیری قدرت‌های بین‌المللی بوده است. نظام جهانی به‌سوی رقابت‌های کلان اقتصادی در حرکت است، یعنی جهان از مرحله زیربنای ژئواستراتژیک عبور کرده و به‌سوی زیربنای ژئواکونومیک می‌رود. (عزتی، ۱۳۹۶:۲۲۱). همچنین ایران به لحاظ ویژگی‌ها و امتیازات ژئوپلیتیکی آن در سیاست بین‌المللی از جایگاه و موقعیت ویژه‌ای برخوردار است. دارا بودن سه ویژگی و امتیاز موقعیتی، کافی است که ایران را در زمره کشورهای مهم و تأثیرگذار بر معادلات جهانی و منطقه‌ای قرار دهد. پیوستگی موقعیت سرزمینی ایران به موقعیت بری اوراسیا که راهبرد اساسی استراتژیست معروف (مکیندر) بود، ایران را در مرکز توجهات جهانی در دوران پس از جنگ جهانی دوم قرار داد و با الهام از اندیشه‌های مکیندر، ایران نقشی دفاعی برای قدرت‌های بری و بحری پیدا کرد. دومین ویژگی منحصربه‌فرد ایران، همانا دارا بودن سواحل خلیج فارس و دریای عمان است که ایران را به آب‌های آزاد متصل می‌کند و به تعبیر اسپایکمن، ژئوپلتسین معروف، ایران از موقعیت بحری نیز برخوردار است. داشتن چنین ویژگی مهمی، ایران را نسبت به دیگر کشورهای همسایه و حتی منطقه جنوب غربی آسیا متمایز کرده است. سومین ویژگی، در اختیار داشتن تنگه

استراتژیک هرمز و برخورداری از موقعیت گذرگاهی است که این کشور را مسلط به بهترین گلوگاه اقتصادی و انرژی جهان کرده است. از این رو ایران با در اختیار داشتن تنگه هرمز از ارزش استراتژیکی بالاتری برخوردار است که می‌تواند از آن به‌عنوان اهرم فشار یا خنثی‌سازی فشارهای خارجی استفاده کند (عباسی، ۲۰۱۵: ۲۲). برخی مکاتب علوم اجتماعی در دوران جدید، هم منشأ جنگ و هم امکان تداوم آن را اقتصادی می‌دانند. به‌محض شروع جنگ، مهم‌ترین مسئله، توانمندی اقتصاد جامعه درگیر در پاسخگویی به تأمین هزینه‌ها و نیازمندی‌های نظامی صحنه نبرد است که تمام بخش‌های اقتصادی دولت و جامعه درگیر آن می‌شود. از سوی دیگر با آغاز جنگ، اقتصاد دولت و توانمندی مالی مردم رو به ضعف می‌رود و در این شرایط دولت بایستی بتواند، نیازهای معیشتی مردم را به‌گونه‌ای تأمین کند تا حمایت آن‌ها را از جنگ با دشمن در کنار خود داشته باشد؛ بنابراین داشتن منابع مطمئن و با دوام جهت تداوم توانمندی‌های دفاعی از ضروریات است. هر چه جنگ طولانی‌تر و فرسایشی‌تر شود، آنچه می‌تواند توازن نسبی بین دو طرف را برهم زند، ظرفیت‌های اقتصادی هر کشور است، بنابراین عوامل اقتصادی در سرنوشت و تحولات جنگ‌های طولانی‌مدت، نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای را ایفا می‌کنند (ادیبی سده، ۱۳۸۹: ۵).

ابعاد اقتصادی استان هرمزگان

در ادامه به ابعاد مهم اقتصادی استان هرمزگان که در مدیریت صحنه عملیات هرمزگان تأثیر دارد اشاره می‌شود:

۱- موقعیت استان هرمزگان

استان هرمزگان به‌عنوان دروازه جنوبی ایران و با دارا بودن سواحل طولانی در کرانه‌های خلیج فارس و دریای عمان، از دیرباز نقشی محوری در تجارت دریایی کشور ایفا کرده است. این استان با دارا بودن تنگه هرمز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین گذرگاه‌های دریایی جهان، از موقعیت ژئوپلیتیکی بی‌نظیری برخوردار است که برای این استان مزیت و ظرفیت

بسیار مناسبی را ایجاد کرده است (سایت رسمی دانشگاه هرمزگان، ۱۴۰۲).^۱ با توجه به اینکه دریا و تجارت دریایی به‌عنوان کلیدی‌ترین راه ارتباطی در عرصه تجارت مدنظر بوده است و امروزه در عرصه واقعیت؛ واحدهای سیاسی در زمینه اقتصاد و تجارت، بیش از هر زمان دیگری به دریا و ارتباطات دریایی وابسته شده‌اند و حجم تجارت دریایی جهان از سال ۱۹۷۰ تا سال ۲۰۰۰ به دو برابر افزایش یافته است (نفرشی، ۲۰۱۴)، می‌توان بیان کرد که تنگه هرمز و خلیج فارس به‌عنوان سواحل جنوبی استان هرمزگان از اهمیت روزافزونی برخوردار هستند. تنگه هرمز به‌عنوان گلوگاه خلیج فارس، نقشی حیاتی در تجارت جهانی نفت و گاز بر عهده دارد. عمده نفت خام کشورهای حاشیه خلیج فارس از طریق این تنگه به بازارهای جهانی صادر می‌شود. اهمیت استراتژیک این تنگه به حدی است که هرگونه اختلال در تردد کشتی‌ها در آن، می‌تواند تبعات اقتصادی و سیاسی گسترده‌ای در سطح جهانی داشته باشد (طالبی، ۲۰۱۵: ۲۹). بندرعباس به‌عنوان مرکز استان هرمزگان، یکی از مهم‌ترین بنادر تجاری ایران و منطقه محسوب می‌شود. این بندر نقشی کلیدی در صادرات و واردات کالاهای مختلف، از جمله محصولات نفتی، پتروشیمی، صنایع معدنی و محصولات کشاورزی ایفا می‌کند.

۲- سواحل استان هرمزگان

استان هرمزگان با دارا بودن بیش از ۹۰۰ کیلومتر خط ساحلی با آب‌های خلیج فارس و دریای عمان و همچنین با احتساب ۶۰۰ کیلومتر کرانه ساحلی (۱۴ جزیره استان)، دارای طول خط ساحل بیش از ۱۵۰۰ کیلومتر است که از این نظر هرمزگان را در موقعیت نخست کشور قرار داده است. طول و شرایط خاص سواحل این استان، نقش بسیار مهمی در اقتصاد، فرهنگ و امنیت ملی کشور ایفا می‌کند. وجود بندرهای بزرگی مانند بندرعباس و شهید رجایی، امکان توسعه تجارت دریایی را فراهم کرده است. صادرات و واردات کالا

1. <https://hormozgan.ac.ir/>

از طریق این بندرها، نقش مهمی در اقتصاد کشور بر عهده دارد. در ادامه به برخی موارد مهم اشاره می‌شود:

- صنایع دریایی: سواحل طولانی هرمزگان، زمینه مناسبی برای توسعه صنایع دریایی مانند کشتی‌سازی، تعمیرات کشتی، ساخت سکوهای نفتی و پرورش آبزیان فراهم کرده است.
- گردشگری: سواحل زیبا و جزایر متعدد استان، پتانسیل بالایی برای توسعه صنعت گردشگری ایجاد کرده است.
- صنایع نفت و گاز: وجود منابع عظیم نفت و گاز در منطقه، اهمیت سواحل هرمزگان را در حوزه انرژی دوچندان کرده است (سایت مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان هرمزگان، ۱۴۰۲).^۱

۳- کشاورزی

استان هرمزگان با وجود داشتن آب‌وهوای گرم و خشک و محدودیت منابع آبی، از اهمیت کشاورزی بالایی برخوردار است. این اهمیت به دلایل زیر قابل توجه است:

- تولید محصولات خارج از فصل؛ تنوع محصولات: هرمزگان به‌عنوان یکی از قطب‌های تولید محصولات کشاورزی خارج از فصل در کشور شناخته می‌شود. این استان با تولید انواع سبزیجات، صیفی‌جات و میوه‌های گرمسیری، نقش مهمی در تأمین نیاز بازارهای داخلی و صادرات دارد.
- تثبیت بازار: تولید محصولات خارج از فصل، به پایداری عرضه محصولات کشاورزی در بازار و جلوگیری از نوسانات قیمتی کمک می‌کند.
- اشتغال‌زایی؛ بخش قابل توجهی از اشتغال: بخش کشاورزی در هرمزگان، به‌ویژه در مناطق روستایی، اشتغال‌زایی قابل توجهی دارد و نقش مهمی در کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها ایفا می‌کند.

1. <https://investinhormozgan.ir/fa-ir>

- اقتصاد مقاومتی؛ کاهش وابستگی به نفت: توسعه کشاورزی به‌ویژه در حوزه تولید محصولات کشاورزی با ارزش افزوده بالا، می‌تواند به کاهش وابستگی اقتصاد استان به درآمدهای نفتی کمک کند.
- امنیت غذایی؛ تأمین بخشی از نیازهای غذایی کشور: تولید محصولات کشاورزی در هرمزگان، به‌ویژه محصولات استراتژیک مانند گندم، جو و محصولات باغی به امنیت غذایی کشور کمک می‌کند.
- صادرات و ارزآوری؛ صادرات محصولات کشاورزی: برخی از محصولات کشاورزی هرمزگان مانند خرما، لیموترش و محصولات صیفی به کشورهای همسایه صادر می‌شوند و ارزآوری قابل‌توجهی برای کشور دارند. البته به علت کمبود ذخایر آب شیرین، می‌بایست از کاشت محصولات آب‌بر تابستانه مانند ذرت و سیب‌زمینی پرهیز شود (بابا زاده، ۲۰۱۳: ۲۶).

۴- صید آبزیان

استان هرمزگان به‌عنوان یکی از قطب‌های مهم صیادی کشور، نقش ویژه‌ای در اقتصاد و معیشت مردم این استان ایفا می‌کند. سواحل طولانی و غنی از آبزیان در خلیج فارس و دریای عمان، شرایط مناسبی را برای فعالیت‌های صیادی فراهم کرده است و از اهمیت اقتصادی و اهمیت غذایی زیادی برای استان و کشور برخوردار است.

صنایع عمده استان هرمزگان

استان هرمزگان به دلیل موقعیت استراتژیک جغرافیایی و منابع غنی، یکی از قطب‌های صنعتی ایران محسوب می‌شود. صنایع مختلفی در این استان فعالیت می‌کنند که هر یک نقش مهمی در اقتصاد کشور ایفا می‌کنند.

صنایع نفت و گاز

- استخراج و پالایش: هرمزگان با داشتن چندین میدان نفتی و گازی یکی از قطب‌های مهم استخراج و پالایش (پالایشگاه ستاره خلیج فارس) نفت و گاز در کشور است.
- پتروشیمی: صنایع پتروشیمی در هرمزگان از اهمیت بالایی برخوردار است و محصولات متنوعی از جمله پلی‌اتیلن، پلی‌پروپیلن و سایر محصولات پتروشیمی در این استان تولید می‌شود.

صنایع دریایی

- کشتی‌سازی و تعمیرات کشتی با توجه به موقعیت ساحلی، صنایع کشتی‌سازی و تعمیرات کشتی در هرمزگان رونق فراوانی دارد همچنین ساخت سکوه‌های نفتی برای بهره‌برداری از منابع نفت و گاز دریایی، از دیگر صنایع مهم این استان است.

صنایع معدنی

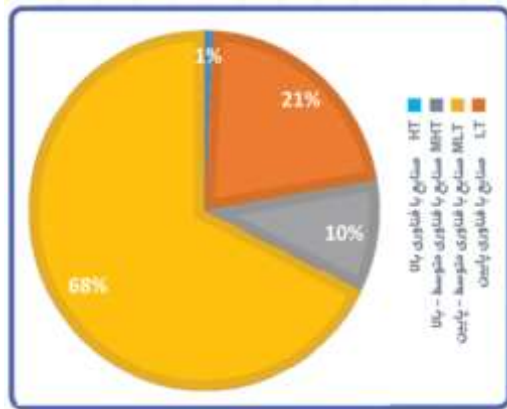
- هرمزگان دارای ذخایر معدنی متنوعی از جمله سنگ‌های تزئینی، سنگ آهن و مواد معدنی صنعتی است و برخی از مواد معدنی استخراج شده در این استان، در کارخانه‌های فرآوری به محصولاتی با ارزش افزوده تبدیل می‌شوند.

صنایع غذایی

- صنایع شیلاتی: صید و فرآوری آبزیان از جمله مهم‌ترین فعالیت‌های اقتصادی مردم این استان است. تولید انواع کنسرو ماهی، میگو و سایر محصولات دریایی، از دیگر صنایع غذایی مهم هرمزگان است.

سایر صنایع

- علاوه بر صنایع ذکر شده، صنایع دیگری مانند سیمان، فولاد، آلومینیوم و صنایع بسته‌بندی نیز در استان هرمزگان فعالیت می‌کنند. در ادامه نمودار مربوط به وابستگی صنایع به فناوری ارائه می‌شود.

نمودار (۱) وابستگی صنایع استان هرمزگان به فناوری

۵- خدمات و مسیرهای تردد

تردد جاده‌ای و ریلی و پروازی در این استان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و نقش مهمی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن ایفا می‌کند. جاده‌ها در استان نقشی حیاتی در اتصال مناطق مختلف استان و ارتباط آن‌ها با سایر استان‌های کشور دارند و به‌عنوان شاهراه ارتباطی با مرکز کشور مورداستفاده قرار می‌گیرند. همچنین اتصال شبکه ریلی استان هرمزگان به شبکه ریلی سراسری کشور، امکان حمل‌ونقل کالا به سراسر کشور را فراهم کرده و موجب صرف هزینه کمتر و مقرون به صرفه شدن جابجایی شده است. در مورد تردد هوایی نیز استان هرمزگان دارای ۱۳ فرودگاه فعال و غیرفعال است که از این تعداد ۴ فرودگاه بین‌المللی شامل بندرعباس، بندرلنگه، قشم و کیش هستند که امکان جابجایی بار و مسافر را دارند که هرروز در آن‌ها پروازهای متعددی به نقاط مختلف ایران و منطقه انجام می‌شود.

پیشینه تحقیق

در پژوهش حاضر یک مقاله به زبان انگلیسی و چهار عنوان مقاله علمی چاپ‌شده در فصلنامه‌های معتبر داخلی به شرح زیر مورد مطالعه و بررسی قرار گرفتند:

- ۱- پیشینه اول در مقاله‌ای با عنوان «تبیین تاریخی نقش وزارت اقتصاد در جنگ هشت‌ساله تحمیلی عراق علیه ایران» است که در سال ۱۴۰۰ توسط نوروز هاشم زهی و همکاران نوشته شده و به تحلیل عملکرد وزارت اقتصاد و دارایی در کمک و پشتیبانی از جنگ در مقطع تاریخی ۱۳۵۹ تا سال ۱۳۶۷ هجری شمسی پرداخته است و به اهمیت اقتصاد در جنگ و فعالیت وزارت مربوطه می‌پردازد.
- ۲- پیشینه دوم مقاله‌ای با عنوان «شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی در پشتیبانی از مدیریت صحنه عملیات هرمزگان» است که در سال ۱۴۰۲ توسط آقا محمدی و همکاران منتشر شده است به شناسایی عوامل فرهنگی مانند خانواده اشتغال، بهداشت و درمان مهاجران می‌پردازد.
- ۳- پیشینه سوم با عنوان «اقتصاد ژئوپلیتیکی منازعه در جنگ ایران و عراق» است که توسط آقای شریعتی در سال ۱۳۹۷ به چاپ رسیده و بیان کرده است که جنگ ایران و عراق در کوتاه‌مدت خسارات اقتصادی فراوانی به دو کشور وارد کرد و در میان‌مدت نیز اقتصاد سیاسی ایران و عراق را دچار آسیب‌های جبران‌ناپذیر کرد. پژوهشگران این مقاله همچنین بر این نکته تأکید می‌کنند که پیامدهای این جنگ نه فقط دو کشور را از اثربخشی در بازار جهانی نفت محروم ساخت، بلکه اقتصاد سیاسی دو کشور را از اقتصاد سیاسی بین‌الملل نیز منزوی کرد.
- ۴- پیشینه چهارم با عنوان «جنگ و اقتصاد: کشف دوباره کارآفرینان نظامی در قرن هجدهم» است که توسط آقای تورس در سال ۲۰۱۸ به چاپ رسید و به تأثیرات مخربی که جنگ در توسعه اقتصادهای پیش از زمان صنعتی شدن گذاشته است، اشاره می‌کند. همچنین اشاره می‌کند به نقش کارآفرینان نظامی که پس از خدمت در ارتش، به سمت فعالیت‌های تجاری روی می‌آوردند و اغلب از تجربه نظامی و ارتباطات و مهارت‌های خود برای ایجاد کسب‌وکارهای موفق استفاده می‌کردند.
- ۵- پیشینه پنجم با عنوان «راهبرد پدافند هوایی صحنه عملیات خوزستان» نوشته شده که در سال ۱۳۹۷ توسط غلامحسین افشردی به چاپ رسیده است. در این پژوهش

نویسنده تلاش می‌کند که با مطالعه و مذاقه در مشخصات و ویژگی‌های جنگ آینده و بررسی نقاط قوت و ضعف ارتش آمریکا، تهاجم نظامی این کشور به جمهوری اسلامی ایران را باهدف اشغال سرزمین خوزستان به‌عنوان منطقه حساس ژئوپلیتیکی کشور فرض کند و در حوزه نظامی (مقابله با آفند هوایی) اقدام به اتخاذ راهبرد پدافند هوایی صحنه عملیات هرمزگان نماید.

جدول (۱) پیشینه تحقیقات انجام‌شده

ردیف	کشور	اهداف	افق زمانی	روش‌شناسی‌ها
۱	ایران	تبیین عملکرد وزارت اقتصاد و دارایی در کمک و پشتیبانی از جنگ	۱۳۵۹ الی ۱۳۶۷	روش توصیفی و رویکرد آمیخته
۲	ایران	شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی در پشتیبانی از مدیریت صحنه عملیات هرمزگان	انتشار ۱۴۰۲	پژوهش توصیفی رویکرد کیفی
۳	ایران	تبیین اقتصاد ژئوپلیتیکی منازعه در جنگ ایران و عراق	زمان جنگ تحمیلی	با روش توصیفی و تحلیلی پسا‌رویدادی
۴	انگلیس	جنگ و اقتصاد: کشف دوباره کارآفرینان نظامی در قرن هجدهم	انتشار ۲۰۱۸	رویکرد توصیفی و به روش تحلیلی
۵	ایران	تبیین راهبرد صحنه عملیات هرمزگان	انتشار ۱۳۹۷	کاربردی موردی زمینه‌ای

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر در پی شناسایی عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان است. این پژوهش کاربردی و به روش توصیفی از نوع اکتشافی- علی انجام شده است. درعین‌حال این پژوهش از حیث روش گردآوری داده‌ها به دو روش مطالعات کتابخانه‌ای (مطالعه اسناد و مدارک) و میدانی (با استفاده از ابزار مصاحبه) انجام شده است. از منظر نوع داده، پژوهش انجام‌شده در زمره پژوهش‌های کیفی دسته‌بندی می‌شود. در این پژوهش از روش مطالعه عمیق اسناد و مدارک مرتبط به روش یادداشت‌برداری و تحلیل محتوا انجام شده است. در این پژوهش از روش مطالعه عمیق اسناد و مدارک مرتبط بهره گرفته شده است؛ بنابراین پس از مطالعه اسناد و مدارک و دستیابی به چارچوب نظری تحقیق به مصاحبه با صاحب‌نظران پرداخته شد. جامعه آماری برای مشارکت در فرایند مصاحبه شامل خبرگان و کارشناسان در زمینه مدیریت صحنه عملیات با حداقل

مدرک کارشناسی ارشد هستند که حداقل ۲۰ سال سابقه در زمینه فرماندهی و مدیریت در صحنه عملیات هرمزگان یا اقدامات تحقیقاتی در این زمینه دارند. نمونه‌گیری برای انتخاب خبرگان با رویکرد هدفمند قضاوتی تا سر حد اشباع نظری داده‌ها انجام و تعداد ۷ نفر از فرماندهان و خبرگان در فرایند مصاحبه شرکت داده شدند که شامل چهار نفر از فرماندهان صحنه عملیات هرمزگان و سه نفر از کارشناسان اقتصادی - نظامی در این زمینه هستند.

جدول (۲) جدول توزیع مصاحبه

ردیف	عنوان	تعداد
۱	فرماندهان صحنه عملیات هرمزگان	۴ نفر
۲	کارشناسان اقتصادی- نظامی	۳ نفر
	مجموع	۷ نفر

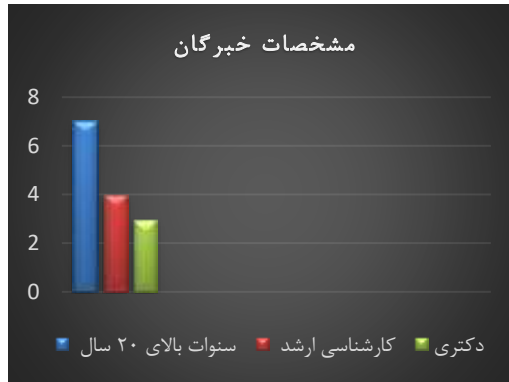
به‌منظور تأیید روایی اسناد و مدارک و با توجه به اهمیت موضوع این تحقیق از منابع و اسناد بالادستی مدون و قابل استناد استفاده شده است. همچنین در زمینه روایی مصاحبه، سؤالاتی تنظیم و قبل از مصاحبه به رؤیت خبرگان رسید و در نهایت مصاحبه با صاحب‌نظران خبره در زمینه تحقیق صورت پذیرفت. به‌منظور پایایی اسناد و مدارک، محقق صرفاً از اسناد و مدارک و مطالبی استفاده کرد که توسط منابع و مراجع دیگری نیز مورد تأیید واقع شده باشد. برای بالا بردن پایایی مصاحبه نیز سؤالات به‌گونه‌ای دیگر و در زمان‌های مختلف مطرح و همچنین از چندین مصاحبه‌گر استفاده شد.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۱- یافته‌های حاصل از مصاحبه

همان‌گونه که در فراگرد اجرای پژوهش بیان شد، در این پژوهش پس از مطالعه و جمع‌آوری اسناد و مدارک و مصاحبه با صاحب‌نظران نسبت به دسته‌بندی، پردازش و قضاوت داده‌ها اقدام کرده و پس از طبقه‌بندی و احصا تباین، تقارب و تقاطع داده‌های

جمع‌آوری شده، نسبت به شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اقتصادی در پشتیبانی از مدیریت صحنه عملیات هرمزگان به مصاحبه عمیق با خبرگان پرداخته شد.

نمودار (۲) مشخصات جامعه خبرگان

با انجام ۷ مصاحبه از فرماندهان و کارشناسان حوزه اقتصادی با توجه به تقاطع و نزدیک شدن نظرهای کارشناسان مصاحبه‌شده، تشخیص محققین این بود که اطلاعات گردآوری شده به نقطه اشباع رسید و نیازی به انجام مصاحبه‌های بیشتر نیست. سپس داده‌های حاصل از بازخوانی مصاحبه‌ها در این پژوهش، با استفاده از روش تحلیل محتوا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در این مرحله، متن هر مصاحبه جهت درک تجارب شرکت‌کنندگان چند بار مطالعه شد تا پس از دریافت و ثبت همه توصیف‌های مصاحبه‌شوندگان اطلاعات بامعنی و بیانات مرتبط با پدیده مورد بحث متمایز شد و به این طریق جملات مهم مشخص شدند.

در این پژوهش با شروع انجام مصاحبه‌ها و در خلال آن گزاره‌های معنادار و سپس مفاهیم مربوط به آن‌ها مشخص شد و بعد از آن، مفاهیم در مقوله‌ها بسته شدند. نظریه زمینه‌ای در این پژوهش برای فرایند تحلیل داده‌ها و نیز ارائه نظری مبتنی بر داده‌ها از آن استفاده شد و برگرفته از داده‌هایی است که در طی فرایند پژوهش به صورت نظام‌مند گردآوری و تحلیل شده بودند. در این روش گردآوری داده‌ها، تحلیل و نظریه‌های نهایی با هم در ارتباط تنگاتنگ‌اند (استراوس و کوربین، ۱۳۹۰: ۳۴). برای تجزیه و تحلیل اطلاعات

به دست آمده از مصاحبه با خبرگان، از آنجاکه این داده‌ها در زمره داده‌های کیفی هستند، می‌بایست کدگذاری شوند. کدگذاری باز فرایندی تحلیلی است که از طریق آن مفاهیم، مشخص و خواص و ابعاد آن‌ها در داده‌ها کشف می‌شود. به‌طور کلی در طول کدگذاری باز، داده‌ها به قطعات مجزا شکسته شده، از نزدیک مورد بررسی قرار گرفته و نسبت به شباهت‌ها و تفاوت‌ها مقایسه می‌شوند (استراوس و کوربین، ۱۳۹۰: ۳۴). این مرحله به این دلیل بازشناخته می‌شود که محقق با ذهنی باز و بدون هیچ محدودیتی در تعداد کدها و مقوله‌ها اقدام به استخراج کدها و ساخت مقوله‌ها می‌کند (گولدینگ، ۲۰۰۲).

کدگذاری محوری به شیوه‌ای متمرکزتر مفاهیم و مقولاتی را نظم داده که در مرحله کدگذاری بازشناسانی شده بودند و با ترکیب جدیدتری به یکدیگر مرتبط شدند. در این مرحله مقولات کلی‌تری شناسایی و ارتباط آن‌ها با هم روشن می‌شود (ذکایی، ۱۳۸۱: ۶۳). بعد از مقوله‌بندی و کدگذاری کار سامان‌دهی، دسته‌بندی و بازآفرینی بندها و پاراگراف‌های حاصل از متون پیاده‌شده در محیط نرم‌افزار انجام گرفته و داده‌های مرتب‌سازی و مقوله‌بندی شده برای تفسیر نهایی آماده می‌شوند. برای کدگذاری مقوله‌ها، ابتدا کدگذاری باز در دستور کار قرار گرفته و آن‌هایی که بیانگر یک مقوله‌اند، در یک گروه جای می‌گیرند و مقوله نام‌گذاری می‌شوند.

در مرحله بعد، کدها و مقوله‌های ساخته‌شده نزدیک به هم با استفاده از روش کدگذاری محوری در هم ادغام شده و کدگذاری نهایی به شکل انتخابی یا گزینشی، استخراج می‌شود. در ادامه متن مصاحبه با یکی از خبرگان و نحوه کدگذاری آن در جدول ۳ نشان داده شده است.

کدهای نشانگر	کدها	متن مصاحبه	ردیف
A1	شبکه و خطوط ارتباطی	<p>۱ زیرساخت بندری و فرودگاهی به‌عنوان شاه‌رگ حیاتی در هر منطقه در پشتیبانی از عملیات نظامی به‌ویژه در مناطقی مانند هرمزگان کاربرد دارد. این زیرساخت‌ها نه‌تنها برای جابجایی نیروها بلکه برای پشتیبانی از اهمیت بالایی برخوردار است. در صورت بروز هر درگیری، بهره‌گیری از شبکه و خطوط ارتباطی در ساحل و همچنین بندرهای قابل پهلوگیری در دریا از اهمیت بالایی برخوردار است. خطوط ساحلی طولانی، عوارض ساحلی و خورها، موقعیت راهبردی جزایر، برخورداری از فرودگاه‌های متعدد و شناورهای تجاری در آن‌ها در این پشتیبانی و انتقال تجهیزات سنگین، می‌تواند بسیار مؤثر باشد. همچنین استان هرمزگان با دارا بودن بیش از ۱۵۰۰ کیلومتر نوار ساحلی (با احتساب سواحل جزایر) و استقرار ۱۴ جزیره با کارکردهای متنوع نقش بسیار زیادی در مدیریت صحنه عملیات دارد. این ظرفیت می‌تواند نقش به‌سزایی در پشتیبانی نیروهای مسلح در اجرای مأموریت محوله در صحنه عملیات هرمزگان داشته باشد.</p>	۱
A2	بندرها قابل پهلوگیری و شناورهای تجاری		
A3	جزایر و خطوط ساحلی طولانی		
A4	خطوط ترانزیتی جاده‌ای و ریلی		
A5	عوارض ساحلی و جزایر		
A6	فرودگاه‌های متعدد		
A7	شاهراه ترانزیت و امکان انتقال تجهیزات سنگین از بندرها		
A8	بهره‌گیری از ظرفیت جزایر		
A9	بهره‌گیری از خطوط ساحلی		
A10	شبکه حمل‌ونقل ریلی و دریایی		
A11	امکان پشتیبانی از مسیر ریلی و هوایی		
A12	آب‌شیرین‌کن‌های متعدد		
A13	قابلیت کشاورزی	<p>۳ در شرایط بحرانی مانند عملیات نظامی، تأمین مواد غذایی سالم و مغذی برای نیروهای مسلح از اهمیت بالایی برخوردار است. استان هرمزگان با توجه به موقعیت راهبردی توانایی بالایی به‌خصوص در مورد حییره دارد. صحنه عملیات هرمزگان با بهره‌گیری از کشاورزی خارج از فصول در سایر مناطق کشور، دامداری سنتی و همچنین امکان واردات این مواد به‌صورت تازه و باکیفیت از طریق شناورهای کوچک در حداقل زمان از قابلیت‌های مناسب در پشتیبانی این استان است. همچنین وجود</p>	۳
A14	قابلیت دامداری		
A15	کارخانه فرآوری و کنسرو		
A16	امکان واردات سریع		
A17	صنایع شیلات		
A18	مواد غذائی مغذی و غنی‌شده		
A19	مواد اولیه باکیفیت		

A20	صنایع تولید مواد غذایی	کارخانه فرآوری تولید کنسرو انواع ماهی و فرآوری خرما با محصولات متنوع و غنی شده نیز از قابلیت‌های مناسبی است که در این منطقه وجود دارد. در زمینه شيلات، ماهیگیری، صنایع خشکبار و لبنی و آب‌شیرین‌کن نیز این استان قابلیت مناسبی دارد.
A21	صنایع خشکبار	
A22	صنایع لبنی	
A23	آب‌شیرین‌کن‌های متعدد	
A24	تأمین سوخت جهت ناوگان دریایی، هوایی و زمینی	در زمینه صنایع نفت و گاز و پتروشیمی، استان هرمزگان به‌عنوان یکی از قطب‌های انرژی کشور نقش بسیار مهمی در پشتیبانی از صحنه عملیات در این منطقه حساس و استراتژیک ایفا می‌کند. در این مورد می‌توان به مواردی مانند تأمین سوخت جهت ناوگان دریایی و هوایی و زمینی، تأمین مواد اولیه تولید تجهیزات نظامی، توسعه اقتصادی در سطح منطقه و نیروی کار ماهر، توسعه مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌ها، تأمین انرژی پایدار، توسعه فناوری دوگانه قابل استفاده در صنایع نظامی و صنایع پتروشیمی در زمینه مواد معدنی نیز هرمزگان از قابلیت بالایی برخوردار است، این امر در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان در مواردی مانند تأمین مواد اولیه صنایع دفاعی، تولید آلیاژ خاص و پوشش دفاعی، توسعه زیرساخت‌ها و توسعه اقتصادی نقش مناسبی دارد.
A25	تأمین مواد اولیه در تولید تجهیزات نظامی	
A26	توسعه اقتصادی و زیرساخت در منطقه	
A27	توسعه مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی	
A28	ایجاد و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان	
A29	تأمین انرژی پایدار و سوخت تخصصی	
A30	توسعه صنایع دوگانه	
A31	تأمین مواد اولیه صنایع دفاعی	
A32	تولید آلیاژ خاص و پوشش دفاعی	
A33	توسعه زیرساخت‌ها و توسعه اقتصادی	

با استفاده از مصاحبه کدها استخراج و در جدول ۳ تلخیص شد. کدهای تکراری در یکدیگر ادغام و در غالب عوامل تأثیرگذار طبقه‌بندی شدند.

جدول (۴) تلخیص کدهای استخراج شده از مصاحبه

کدهای استخراجی	کلیدواژه	مؤلفه تأثیرگذار	ردیف
A2, F2, G1	تأسیسات مهم بندری و شناورهای تجاری	زیرساخت‌ها و خطوط ارتباطی زمینی، هوایی و دریایی	۱
A3, F7, E5	جزایر متعدد و خطوط ساحلی طولانی		۲
A5, H14, G13, G14	بندرها و عوارض ساحلی و خورها		۳
A6, A11, C18, D8, G6	فرودگاه‌های متعدد		۴
A7, H14, C10, C11	شاهراه ترانزیت کشور به صورت ریلی و جاده‌ای		۵
A10, H18, G14	شبکه‌های حمل و نقل هوایی، ریلی، جاده‌ای		۶
A11, B14, B15	امکان استفاده از راه‌های دریایی، هوایی، زمینی و راه‌آهن		۷
A2, B1, G8	قابلیت‌سازی، کشتی‌سازی و امکان تعمیر و پشتیبانی شناورها		۸
A7, H6, E7	بهره‌گیری از بندرها در انتقال تجهیزات سنگین		۹
A13, F3, H2	قابلیت کشاورزی	صنایع غذایی و فرآوری	۱۰
A14, H9, F4	قابلیت دامداری		۱۱
A15, H6, E7	صنایع فرآوری و کنسرو		۱۲
A17, B12, G10	صنایع شیلات		۱۳
A16, B5, H10, H16	واردات و صادرات از کشورهای همسایه		۱۴
A18, B8, H12	مواد غذایی غنی شده با ویتامین		۱۵
A22, F3, A21	صنایع لبنی و خشکبار		۱۶
A23, B6, H2	آب شیرین‌کن‌های متعدد		۱۶
A24, B3, G7	تأمین انرژی و سوخت ناوگان دریایی، هوایی و زمینی	صنایع فعال در استان شامل پتروشیمی،	۱۷
A25, B8, B9, C5	مواد اولیه در تولید تجهیزات نظامی		۱۸
A26, H8	توسعه پایدار و نیروی کار ماهر		۱۹

A27, E18, G14	توسعه مراکز دانشگاهی و دانش بنیان	نفت، گاز و معادن	۲۰
A29, H14	تأمین انرژی پایدار و سوخت تخصصی		۲۱
A30, E18, E19	توسعه صنایع دوگانه		۲۲
A31, B16, B17	تأمین مواد اولیه صنایع دفاعی		۲۳
A33, C10, F13	توسعه زیرساخت‌ها و توسعه اقتصادی		۲۴

با توجه به هدف پژوهش حاضر که به دنبال شناسایی عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان است و بر اساس پردازش داده‌های حاصل از مصاحبه و اسناد، مدارک و منابع مطالعه شده، می‌توان بیان کرد که موارد احصا شده در روش میدانی و کتابخانه‌ای با یکدیگر همسو و دارای تقارب و تقاطع به شرح ذیل است:

الف) تقاطع داده‌های حاصل از پژوهش

در این قسمت که بخشی از پردازش داده‌ها است، ضمن مقایسه داده‌ها می‌توان از تقارب (هم‌گرایی)، تباین (واگرایی) و تقاطع استفاده کرد. تقاطع زمانی اتفاق می‌افتد که منابع مختلف بیانگر یک مقوله باشند، مثلاً هم صاحب‌نظران و هم اسناد و مدارک به موضوع واحدی اشاره داشته باشند (جمشیدی، ۴۲، ۱۳۹۸).

- منطقه هرمزگان از ظرفیت اقتصادی بسیار مناسبی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان برخوردار است که از مهم‌ترین موارد می‌توان به منابع عظیم انرژی، پالایشگاهی و تأسیسات مهم بندری اشاره کرد.
- در زمینه صنایع نفت و گاز و پتروشیمی، استان هرمزگان به‌عنوان یکی از قطب‌های انرژی کشور، نقش بسیار مهمی در پشتیبانی از صحنه عملیات در این منطقه حساس و استراتژیک ایفا می‌کند.
- در شرایط بحرانی مانند عملیات نظامی در جهت تأمین مواد غذایی سالم و مغذی برای نیروهای مسلح از اهمیت بالایی برخوردار است. در استان هرمزگان با توجه به موقعیت راهبردی ظرفیت و توانمندی مناسبی در این زمینه وجود دارد.

- تأسیسات مهم بندری و شناورهای تجاری به همراه خطوط طولانی سواحل و جزایر متعدد، نقش بسزایی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان و همچنین کشور بر عهده دارند.
- خطوط مواصلاتی دریایی و اتصال آن به خطوط راه آهن و خطوط جاده‌ای نقش بسیار مهمی در پشتیبانی از صحنه جنگ هرمزگان بر عهده دارند.
- تأسیسات عظیم پالایشگاهی در استان و تأمین قسمت اعظم سوخت کشور بر اهمیت این منطقه به‌منظور پشتیبانی صحنه عملیات هرمزگان می‌افزاید.

ب) تقارب داده‌های حاصل از پژوهش

در پردازش داده‌ها ضمن مقایسه داده‌ها می‌توان از تقارب (هم‌گرایی)، تباین (واگرایی) و تقاطع استفاده کرد. تقارب زمانی اتفاق می‌افتد که منابع مختلف به یکدیگر ربط داشته و دارای اشتراکاتی باشند (جمشیدی، ۴۲، ۱۳۹۸).

- نقش برجسته صنایع نفت، گاز و پتروشیمی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان؛
- اهمیت صنایع مذکور در تأمین انرژی پایدار و سوخت تخصصی؛
- نقش مهم صنعت و معدن تأمین مواد اولیه صنایع دفاعی و تولید آلیاژ خاص و پوشش دفاعی؛
- اهمیت خطوط مواصلاتی کشور به‌عنوان شاهراه ترانزیت کشور؛
- موقعیت ویژه جغرافیایی استان و دسترسی به آب‌های آزاد و وجود جزایر؛
- نقش مهم فعالیت‌های شیلاتی و آبی‌پروری در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان و تولید مواد غذایی مغذی و غنی‌شده.

با توجه به دسته‌بندی و پردازش داده‌های حاصل از مطالعه منابع، اسناد و مدارک و همچنین مصاحبه‌های انجام‌شده با صاحب‌نظران در زمینه شناسایی مؤلفه‌های اقتصادی در پشتیبانی از مدیریت صحنه عملیات هرمزگان، می‌توان داده‌های به‌دست‌آمده از جمع‌آوری منابع به روش کتابخانه‌ای و میدانی را به شرح جدول ذیل بیان کرد:

جدول (۴) عوامل مؤثر در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان

شرح تم فرعی مؤلفه	شرح مفهوم گزینشی گونه‌ها	رتبه
ظرفیت خطوط ارتباطی و زیرساخت‌های بندری، فرودگاهی	بهره‌گیری از تأسیسات مهم بندری و شناورهای تجاری	عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان
	بهره‌گیری از جزایر متعدد و خطوط ساحلی طولانی	
	بهره‌گیری از بندرها و عوارض ساحلی و خورها	
	استفاده از ظرفیت مناسب فرودگاه‌های متعدد	
	توانمندی بهره‌گیری از شاهراه ترانزیت کشور به‌صورت ریلی و جاده‌ای	
	استفاده از شبکه‌های حمل‌ونقل هوایی، ریلی، جاده‌ای	
	امکان استفاده از راه‌های دریایی، هوایی، زمینی و راه‌آهن	
	ظرفیت قایق‌سازی، کشتی‌سازی و امکان تعمیر و پشتیبانی شناورها	
	بهره‌گیری از بندرها در انتقال تجهیزات سنگین	
توانمندی و ظرفیت صنایع غذایی و فرآوری	بهره‌گیری از قابلیت کشاورزی	
	بهره‌گیری از قابلیت دامداری	
	استفاده مناسب از صنایع غذایی، فرآوری و کنسرو	
	بهره‌گیری از ظرفیت مناسب صنایع شیلات	
	بهره‌گیری از ظرفیت واردات و صادرات سریع از کشورهای همسایه	
	استفاده از مواد غذایی مغذی و غنی‌شده با ویتامین	
	بهره‌گیری از ظرفیت صنایع لبنی و خشکبار	
	استفاده از ظرفیت آب‌شیرین‌کن‌های متعدد	
	تأمین انرژی و سوخت ناوگان دریایی، هوایی و زمینی	
ظرفیت صنایع پتروشیمی، نفت، گاز و معدن	استفاده از مواد اولیه در تولید تجهیزات نظامی	
	بهره‌گیری از ظرفیت توسعه پایدار و نیروی کار ماهر	
	بهره‌گیری از توانمندی مراکز دانشگاهی و دانش‌بنیان	
	استفاده از ظرفیت تأمین انرژی مستمر و سوخت تخصصی	
	بهره‌گیری از ظرفیت تعمیراتی و صنایع کشتی‌سازی	
	تأمین مواد اولیه صنایع دفاعی	
	توسعه زیرساخت‌ها و تأسیسات دفاعی	

نتیجه‌گیری

کشورها به‌منظور اجرای هرگونه عملیات نظامی و همچنین ماندگاری در صحنه عملیات، نیازمند پشتیبانی از صحنه عملیات در ابعاد مختلف هستند. پشتیبانی در جنگ، همانند شاهرگی حیاتی است که خون را به تمام اعضای بدن می‌رساند. بدون پشتیبانی مناسب، هیچ نیروی نظامی نمی‌تواند برای مدت طولانی به نبرد ادامه دهد. پشتیبانی در جنگ، طیف وسیعی از فعالیت‌ها را شامل می‌شود که شامل پشتیبانی مالی و اقتصادی، تجهیزاتی، مهمات، تعمیراتی و بیمارستانی می‌شود.

با توجه به اهمیت پشتیبانی در صحنه عملیات هرمزگان و با توجه به سفر مطالعاتی و بررسی میدانی انجام‌شده، هدف اصلی این تحقیق شناسایی عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان است و محققین به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال

هستند که عوامل مؤثر اقتصادی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان چیست؟

این پژوهش از نوع کاربردی است و با روش توصیفی و رویکرد کیفی انجام شده است. جامعه آماری برای مصاحبه در این پژوهش تعداد ۷ نفر از خبرگان آشنا به موضوع تحقیق هستند که در حوزه‌های اقتصادی یا یگان‌های عمده نظامی استان هرمزگان دارای مسئولیت بوده و به روش هدفمند قضاوتی انتخاب شدند و مصاحبه با ایشان تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. پس از جمع‌آوری داده‌ها به روش کتابخانه‌ای و میدانی تحلیل محتوا و کدگذاری بر روی اسناد و مدارک و مصاحبه‌ها صورت پذیرفت، سپس دسته‌بندی، پردازش و قضاوت داده‌ها، ابعاد، مؤلفه و گویه‌ها احصاء شد. بر اساس تحقیق انجام‌شده عوامل مؤثر در پشتیبانی اقتصادی از صحنه عملیات هرمزگان، در قالب سه مؤلفه اصلی به شرح ذیل احصاء گردید:

- ظرفیت خطوط ارتباطی و زیرساخت‌های بندری، فرودگاهی (در قالب ۹ گویه) با توجه به اهمیت صحنه عملیات هرمزگان، ظرفیت خطوط ارتباطی و زیرساخت‌های بندری و فرودگاهی می‌تواند نقش بسزایی در پشتیبانی از صحنه عملیات هرمزگان در راستای اجرای مأموریت محوله نیروهای مسلح و به‌خصوص پشتیبانی واحدهای شناور، به‌منظور اعزام نیرو و تجهیزات و تأمین خطوط مواصلاتی دریایی داشته باشد.

- توانمندی و ظرفیت صنایع غذایی و فرآوری (در قالب ۸ گویه) احصا شد. با توجه به گستردگی منطقه عملیات هرمزگان و بیش از ۱۵۰۰ کیلومتر خط ساحلی، استقرار جزایر و بنادر متعدد محلی، ظرفیت صنایع غذایی و فرآوری می‌تواند نقش بسزایی در ماندگاری نیروهای نظامی در منطقه عملیات و پشتیبانی آن‌ها و همچنین تأمین مواد غذایی موردنیاز در استان هرمزگان داشته باشد.
- ظرفیت صنایع پتروشیمی، نفت، گاز و معادن (در قالب ۸ گویه) احصا شد. مؤلفه مذکور می‌تواند نقشی اساسی در پشتیبانی از صحنه عملیات، شامل تأمین انرژی پایدار و سوخت تخصصی، تأمین سوخت واحدهای شناور دریایی و پروازی و بهره‌گیری از قابلیت صنایع دوگانه و تأمین مواد اولیه صنایع دفاعی داشته باشد.

پیشنهادها

پیشنهاد اجرایی

- با توجه به اهمیت پشتیبانی صنایع استان از نیروهای مسلح در صحنه عملیات هرمزگان، پیشنهاد می‌شود نیروهای مسلح در سطح استان تعامل مناسبی با صنایع، به‌منظور ایجاد بستر مناسب در زمینه تعامل و همکاری در زمان صلح و ایجاد بستر مناسب به‌منظور پشتیبانی از نیروهای مسلح در زمان جنگ ایجاد کنند.
- مشارکت بنگاه‌های اقتصادی نیروهای مسلح مانند سازمان اقتصاد مقاومتی آجا در فعالیت‌های اقتصادی و پروژه‌های صنعتی در راستای تعامل سازنده و بهره‌برداری در زمان موردنیاز؛
- تعامل با بنگاه‌های اقتصادی و بخش خصوصی به‌منظور انجام تمرینات مشترک و بهره‌گیری از بندرهای محلی به‌عنوان گره مواصلاتی در پشتیبانی از نیروهای مسلح و یگان‌های شناور در دریا در طول ساحل استان هرمزگان.

پیشنهاد تحقیق

- در زمینه تحقیقات آتی محقق محترم می‌تواند به‌صورت مستقل در زمینه پشتیبانی هر یک از مؤلفه‌های اقتصادی احصاء شده از صحنه عملیات هرمزگان نسبت به انجام تحقیق اقدام کرده و همچنین می‌توان این تحقیق را با در نظر گرفتن نوع نبرد (نبرد ناهم‌تراز) در پشتیبانی اقتصادی از صحنه عملیات هرمزگان انجام داد.

قدردانی

از تمام بزرگوارانی که نویسندگان را در انجام این پژوهش یاری رساندند، صمیمانه سپاسگزاریم.

منابع

- ادیبی سده، مهدی، (۱۳۸۱)، *جامعه‌شناسی جنگ و نیروهای نظامی*، اصفهان: انتشارات سمت.
- آقامحمدی، داود؛ قاسمی تادوانی، محمد و ستاروند، فرشاد (۲۰۲۴). *شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی در پشتیبانی از مدیریت صحنه عملیات هرمزگان*، فصلنامه مطالعات جنگ، ۵(۱۹).
- بابازاده و سرائی تبریزی. (۲۰۱۳)، *ارزیابی وضعیت کشاورزی استان هرمزگان از دیدگاه آب مجازی*، پژوهش آب در کشاورزی، ۲۶(۴)، ۴۸۳-۴۹۷.
- جمشیدی، حمداله، (۱۳۹۸)، *روش تحقیق با رویکرد نظامی*، تهران: انتشارات دافوس آجا.
- شاخص‌های طبیعی مورد: نواحی روستایی استان هرمزگان. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۹(۳۴)، ۱۰۷-۱۳۲.
- شریعتی، شهرزاد؛ غفاری، مسعود، (۱۳۹۷)، *اقتصاد ژئوپلیتیکی منازعه در جنگ ایران و عراق*، فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۱۴(۵۲)، ۴۶-۶۱.
- عباسی، طالبی و صغری، نجات، (۲۰۱۵). *اهمیت استراتژیکی تنگه هرمز در مقایسه با تنگه‌های بین‌المللی جهان*، پژوهش‌های سیاسی، ۱۳(۵)، ۸-۲۹.
- عزتی، عزت‌الله، (۱۳۹۶)، *ژئواستراتژی و قرن بیست و یکم*، تهران: پژوهشکده تحقیق و علوم انسانی، چاپ دهم.
- مختاری هشی. (۱۳۹۸)، *تبیین مفهوم ژئواکونومی (اقتصاد ژئوپلیتیکی) و توصیه‌هایی برای ایران*، فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۱۴(۵۰)، ۵۶-۸۲.

- گل کرمی، عابد؛ متقی، افشین، (۲۰۲۲)، تبیین طیف رفتاری جمهوری اسلامی ایران در منطقه خلیج فارس: تقابل سیاست خارجی وضعیت محور و ژئوپلیتیک موقعیت محور، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۴(۱)، ۹۵-۱۱۴.
- لشگری تفرشی، احسان، (۲۰۱۴)، **اهمیت استراتژیک تنگه هرمز در انتقال منابع انرژی و بازساخت رقابت‌های ژئواستراتژیک**.
- رستمی، محمود، (۱۳۸۶)، **فرهنگ واژه‌های نظامی**، تهران: انتشارات ایران سبز.
- زارعی، بهادر؛ زینی وند، ماندگار و دلشادزاد (۲۰۱۴)، **موقعیت راهبردی ژئواکونومیک خلیج فارس و رقابت قدرت‌ها در قرن بیست و یکم**، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۴۶(۲)، ۳۱۱-۳۳۶.
- هاشمی، مرتضی، (۱۳۸۶)، **برنامه راهبردی توسعه پایدار مناطق ساحلی و جزایر استان هرمزگان**.
- ولی‌وند، حسین، (۱۴۰۰)، **مفاهیم و نظریه‌های راهبردی**، تهران: انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا.
- هاشم زهی، نوروز، یاحی، هاشم زهی. (۲۰۲۱)، **تبیین تاریخی نقش وزارت اقتصاد در جنگ هشت‌ساله، رهیافت‌های نوین در مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی**، (۴)، ۹۴-۱۲۰.

- Foxtton, P. D. (1994). *Powering War: Modern land force logistics*. London: Brassey's Ltd.
- Glas, A. Hofmann, E. & Eßig, M. (2013). *Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 43(2), 97-115.
- Lynn, J. A. (2019). *The history of logistics and supplying war*.
  - o In *Feeding Mars* (pp. 9-27). Routledge.
- Skoglund, P. Listou, T. & Ekström, T. (2022). *Russian Logistics in the Ukrainian War: Can Operational Failures Be Attributed to Logistics?* *Scandinavian Journal of Military Studies*, 5(1), 99-110.
- Shariati, S. & Ghaffari, M. (2019). *The Iran-Iraq War: Geopolitical Economy of the Conflict*. *Geopolitics Quarterly*, 14(52), 46-61.
- Torres-Sánchez, R. Brandon, P. & 't Hart, M. (2018). *War and economy. Rediscovering the eighteenth-century military entrepreneur*. *Business History*, 60(1), 4-22.

- سایت اینترنتی:

- <https://hormozgan.ac.ir/>

- <https://investinhormozgan.ir/fa-ir>
- <https://www.irna.ir/news>